

Naujienu Antroji Dalis

NR. 894

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

JURGIS JAŠINSKAS

SPAUDOS PABIROS

(Iš ciklo: "Poetas ir revoliucionierius")

"IR TU, BRUTAI"!

... "Turtingajam merguzėlės
Vainikėlius pynė.
Bet jis draskė juos, ir žirgas
Juos po kojom mėnė.
Vargdienėliui nieks nepynė
Iš gėlių vainiko,
Nes turtingas jas išskynė,
Vien stiebus paliko..."

* Vaidilos Ainis (1914. VI. 6)

Mūsų rašytojas Juozas Švais-
tas - Balčiūnas 1958 m. parašė
romaną, vardu **Jo Sužadėtinė**,
už kurį laimėjo Draugo dien-
raščio romano konkurso premi-
ją 1959 m. To romano leidėjų
įžanginiame žodyje apie tą vei-
kalą tariama:

"Jo Sužadėtinėje autorius
mėgina grožine forma atkurti
Vinco Kudirkos gyvenimą. Ro-
mane nėra biografijai būdingos
sausos dokumentacijos, čia
daugiau pasikliaujama rašytojo
intuicija, nevengiant vaizdų,
nuotykinio elemento įvedimo,
vidinių išgyvenimų, dvasinių
lūžių, laimėjimų ir pralaimėji-
mų analizės... **Rašytojo plun-**
ksna V. Kudirką pristato gyvu
žmogumi visame žmogiškame
trapume. Bet kartu čia yra per-
regimas jo idealizmo didingum-
as, jo kietumas, tikslo sie-
kiant, ir jo patvarumas darbe
iki visiško išsisėmimo, užsibai-
giančio ankstyva mirtimi..."

Jeigu kuris lietuvis rašytojas,
gyvenęs laisvajame pasaulyje ar
rusų okupuotoje Lietuvoje, už-
simotų parašyti panašų veikalą
apie "pirmąjį proletarinį poetą"
— **Julij Janonį**, ir, jeigu tas ra-
šytojas nebūtų varžomas esamo
režimo (turiu minty okupuotos
Lietuvos kūrėjus) nuostatų ir
partinių bei propagandinių
kvailiojimų, tai tame romane
vyrautų visai panašūs elemen-
tai, kurie taip ryškiai matomi
ankščiau paduotoje ir pabrauk-
toje **Jo Sužadėtinę** aptariančio-
je ištraukoje. Nes šios dvi, iš
lietuvių tautos kilusios kūrybi-
nės asmenybės yra turėjusios
nemaža panašumų, nors savo
siekiamais tikslais ir idealais
ėjusios visai priešingomis kryp-
timis. Nežiūrint to, pastarasis
— **Julius Janonis** yra buvęs,
tam tikra prasme, **V. Kudirkos**
mokinys ir kai kurių jo idėjų
sekėjas. Štai, Voroneže pirmo-
jo pasaulinio karo metu lietu-
vių moksleivių leistame laik-
raštelyje "Atžalos" nr. 1 veda-
majame **J. Janonis** yra išsi-
laręs:

"Tautinio, tikiškinio ir tų, pa-
mintų iš dvasios srities, klausimų
išrišimą skaitome **asmens**
dalyku ir paliekame kiekvieno
žmogaus nuožiūrai". (O **V. Ku-**
dirka juk yra pasakęs: "Norite
tikėkite ar netikėkite, bet žiū-
rėkite, kad jūsų darbai būtų
dori"). O "Atžalų" vedamasis

baigiamas: "Be abejo, mums
prisieis išgirsti pamokslų, kad
besimokinančiai jaunuomenei
per anksti... ir t. t., bet mes
neturime tų pamokslų paįsinti,
nes mūsų omenėje visuomet tu-
ri stovėti šie neužmirštami **V.**
Kudirkos žodžiai:

Kol da idealais, brol, besigėrėsi,
Siek prie idealo tik dorą ir
aukšto.
O skubink! Paskui... tų jų
išsižadėsi
Dėl trupinio aukso, gardaus
valgio šaukšto!"

Čia paduotomis užuominomis
visai nesiekama palyginti **V.**
Kudirkos veiklos didingumo su
buvusia **Vaidilos Ainio** veikla,
tuo labiau jas sugretinti. Tuo
tikslu norėta pabrėžti jų abiejų
turėtas, nors skirtingų požiūrių
idealizmas ir jų pasirinktų idea-
lų beatorairinis siekimas iki vi-
viško savęs užsimiršimo bei pa-
siaukojimo; o taip pat norėta
atkreipti dėmesį į tai, jog abu
pasirinktąjam tikslui dirbdami,
per anksti išieškojo savo fizi-
nes jėgas ir buvo pakirsti tos
pačios negalios (džiovos), dėl
ko nelaiku — per anksti turėjo
pasitraukti iš gyvųjų tarpo.

J. Janonis - **Vaidilos Ainis** savo
kilme (trobėlninkų vaikas) ir
gyvenimo sąlygomis pačioje
vaikystėje ir jaunystėje buvo la-
bai skirtingoje negu **V. Kudirka**
padėtyje. Ir jo gyvenimo eiga,
jį arčiau pasekus, buvo, tary-
tum kokios likimo rankos iš
anksto pažymėta ir nuolat diri-
guojama. Sąlygos, jo asmeni-
niai išgyvenimai ir to gyvenimo
įvairumai, galėję jį kitaip nu-
teikti ir jo darbuotę bei poeti-
nę kūrybą kita kryptimi pasuk-
ti nuolat, tarytum upės srauni
srovė į pakelę esančią kietą uo-
lą, atsitrenkdavo ir būdavo pri-
verčiama plaukti ten, kur to li-
kimo iš anksto buvo pažymėta.

Štai jis, bežemių tėvų vaikas,
anksti turi pelnytis sau duoną
pas kitus — turtingesniusius.
Tą patį turi daryti ir jo vyres-
nieji šeimos nariai: brolis ir
seno tarnaudami Latvijoje.
Trečią savo gyvenime piemenai-
vimo vasarą pas latvi ūkininką
Janonis-Vaidilos Ainis susifin-
ka su grubia gyvenimo realybe:
ūkininkas latvis yra beširdis sa-
vo samdiniam. Jie jam tėra

(Nukelta į 4-tą psl.)

Dagio skulptūra: Detalė iš "Taip jie paliko Lietuvą 1944 metais"
(Nuotrauka iš neseniai išleistos Dagio monografijos)

Dienų skeveldros

1.

"Naujienose" jau buvo ra-
šyta, kad okupuotos Lietuvos
"partija ir vyriausybė" nutarė
nebeįleisti Lenkijoje pasirodžiu-
sios "Historia Litwy". Čia ne
recenzija, bet bandymas surasti
priežastis, dėl kurių "Liaudies"
Lenkijos spaudinys įsikreipė
Sniečkui, **Šumauskui** ir jų visai
rujai. Istorijos autorius **Jerzy**
Ochmanski Lenkijoje lojalus
spaudos žmogus, o okupuotoje
Lietuvoje kone "nacionalistinis
banditas". Visų pirma daugiur
įžeidžiama "vyresnysis brolis"
rusas, kaip antai **Vilniaus** oku-
pacijos 17 amž. atveju ar **Mu-**
ravjovo koriku vadinimas ir
t. t. Autorius pats sakosi nega-
lėjęs priimti dabartinių Lietu-
vos istorikų istorinių faktų kla-
sifikacijos. Istorija baigiama
Lietuvos į Sovietų Sąjungą įjun-
gimu. Bet... paduota ir karo
meto įvairių įsidėmėtinų datų:
Laikinosios vyriausybės sudary-
mas ir t. t. Autorius dėl žydų
žudymo išimtinę "teisę" atiduoda
Hitleriui. Ir... 1943 m. lap-
kričio 25 d.: **VLIK'o sudarymas**,
o 1944 m. rugsėjo 30 d.: **VLIK'o**
deklaracijos prieš iš naujo Lie-
tuvos okupavimą priėmimas ir
į **Vakarų** apeliavimas. Tuo pa-
čiu pogrindžio Lietuvoje kovos
prieš okupaciją pradžia.

Ties 1959 metais rašoma apie
visuotinį gyventojų surašymą:
rasa 2.711.000 gyventojų, jų
tarpe 79,3% lietuvių, 231.000
rusų arba 8,6%, lenkų 8,9%
arba 230.000, gudų 1,1%, 24.000
žydų, 17.000 ukrainiečių, be to,
šiek tiek latvių, totorių ir ži-
gonų.

Kriminalas **Sniečkaus** - **Šu-**
mausko akimis ir šaltiniai, ku-
riais istoriją berašanai naudotasi,
k. a.: **Griniaus**, **J. Kairio**, **Bašti-**
kio, **Biržiškos**, **Gidžiūno**, **Rek-**
laičio, **Joniko** ir kitų "tautos at-
plaišų". Okupuotas Lietuvos
išsyk sužinos apie tremties kul-
tūros laimėjimus.

Betgi lenkas ir liekti lenku.
Autoriaus nuomone, istorijos
imtis viliojo lietuvių tautos ne-
paprasta ir didelė praeitis, lietu-
vių kalbos senumas ir t. t. Ta-
čiau autoriaus pažiūros į Lietu-
vos praeitį, ypač į **Zalgirio** mū-
šį, unijas ir pn. atvejus, maža
kuo besiskiria nuo prieškarinių
istorikų. Tiesa, pripažįsta, kad
dar 16 amž. pabaigoje **Vilniaus**
miesto savivaldybės nutarimais
skelbta lietuvių, lenkų ir gudų
kalbomis. Bet kaip galų gale
Vilnius ištautėjo?! Jokių faktų,
jokių statistikos duomenų, tik
prastų paprasčiausias "konsta-
tavimas", kad — "veržėsi pra-
našesnė lenkų kultūra". Ne len-
kai vyskupai, prelatai ir jų
aplinka, bet... jei kas kaltas
tarp lietuvių ir lenkų kiverio
plitimui, tai — lietuvių kleras.

Autorius nebemini įgirusios
lenkų istorikų teorijos, kad į
Vilniaus kraštą lenkai ne veržė-
si ginklu ir klasta, bet... ėjo ir
atėjo į "negyvenamą erdvę".
Tačiau ateina naujas "atpirkim-
mo ožys": ne sulenkėję lietu-
viai, bet, jei kas drumzdė abi-
pusius ryšius, tai **mozūrai**, gi-
liai įsiskverbę į lietuvių gyvena-
mąsias sritis.

O kaip mūsų atgimimas?
Šliupas savo raštuose naudojės
"begėdišką melą" ir t. t.

O kan. Prapuolenis "Lenkų
apaštalavimo Lietuvoje" auto-
rius... caro Rusijos slaptosios
policijos agentas. **Basanavičius**
— nuolankus rusams, o Taryba
sudaryta vokiečių žinia ir prita-
rinu; ak. **Čiurlionis**, ir **Kudirka**,
ir **Laurynas Stoka-Gucevičius**,
jei ne lenkai, tai "lenkų kultū-
ros kurti nuteikti".

Ties ultimatumais suskai-
čiota **Smetonos** seimo "svar-
stymo" minutės: Lenkijos ul-
timatumas priimta per 7 minu-
tes, o **Hitlerio** per 5 min. Beje,
ultimatumą bepriimant atitenka
ir komplimentai min. **Lozorai-**

(Nukelta į 2 psl.)

NE KO NORIM, BET KO REIKIA

(Tęsinys)

Sis faktas yra tuo skaudesnis, kad kitos kultūrinio darbo sritys rodo tendencijos stiprėti ir plėstis. Lituanistinės mokyklos veikia dabar geriau, nei veikė anksčiau, vadovėliais ir mokytojais pilnai ar bent patenkinamai aprūpintos. Lietuvių Bendruomenė išaugo į stiprią visuomeninę ir kultūrinę organizaciją, pagrįstai pretenduojančią į pirmą vietą. Skautai rodo stebėtiną gajumą ir energiją, ateitininkai nemažiau. Tiesiog pasakiški laimėjimai muzikoje ir mene. Tik prisiminkime operą. Kas suskaitys kiek turime solisčių ir koncertų. Kiek dailininkų ir meno parodų. Kiek mokslininkų. Puikūs atsiekimai tautiniuose šokiuose, tautiniuose choruose, muzikos ir dainų ansambliuose, įvairių kultūrinių institucijų organizavime. Pažanga ekonominiame, finansiniame, politiniame etc. sektoriuose per šiuos dvidešimt egziles metų yra daugiau negu džiuginanti. Taigi, aiški slinktis į gerąją pusę, aiškus sustiprėjimas visose srityse, išskyrus, kaip skaudu ir liudna, teatrą. Teatras ne stiprėja, kaip pavyzdžiai rodo, bet silpnėja, beveik prie mirties slenkščio. Gali bū-

ti vėlu, jei nepasirūpinsim greitąja pagalba.

Mano manymu, teatras turėtų būti vienu svarbiausių kultūrinių rūpesčių, panašiu švietimui. Paradoksas. Kada mokyklos žydi kaip gelės šiltadaržy, teatras vysta kaip gelės šalnoj. Lituanistinei mokyklai viskas, teatrui — nieko.

Kur kliūtys? Kokios priežastys? Kalbėti apie kliūtis ir priežastis ne tiek sunku, kiek nemalonu. Tačiau reikia. Jų yra daug, bet svarbiausios gal bus šios: lėšų trūkumas, visuomenės abejingumas, klaidinga pažiūra į teatro paskirtį ir stoka pastangų laimėti jaunimą.

1. **Lėšų trūkumas.** Joks menai ir kultūrai skiriamas teatras savo pajamomis neišsilaikė. Net ir nepriklausomoje Lietuvoje, kur lankytojų buvo gana, teatrą subsidijavo valstybė. Amerikoje teatrus išlaiko organizacijos, universitetai ir fondai. Savo lėšomis išsiverčia ir pelno duoda tik vad. komerciniai teatrai, muzikiniai pastatymai, sukurti ne kultūrai puoselėti, bet žmonėms linksminti. Ne apie tokius teatrus čia kalbama.

Mūsų teatrui dar ir šiandien bandoma vilkti idealistinį rūbą, nelyginant scenos menininkai

būtų ne šio pasaulio žmonės. Aktoriai mažai vertinami, jų darbas laikomas nelabai svarbiu. Apmokami dirigentai ir muzikai, solistai ir jų akompanijatoriai, dailininkai ir dekoratoriai, žodžiu visi kultūrininkai, tik ne aktoriai, tik ne režisieriai, tik ne veikalų autoriai. Teatras už dėkui. Sunkus 2—3 mėnesių pastatyminis darbas atlyginamas gelėmis ir aplodismentais, jei yra kam ploti. Kodėl tokia nelygybė?!

Idealizmas dabar eina pasityčiojimo sinonimu. Pavadinus ką idealistu, gaunamas įspūdis, kad juokiamasi iš nekalto žmogaus. Todėl netenka stebėtis, kad bendrai kultūrininkų pakanka, betgi režisierių ir aktorių trūksta, intereso teatru nėra, jaunimas dėl darbo nedėkingumo ir neįvertinimo nerodo scenai dėmesio. Kuriam galui, nė vienas teisinasi, taip sunkiai dirbti, kada gauni daugiau už žymiai mažesnes pastangas.

2. **Visuomenės abejingumas.** Teatrą marinti dėl lėšų stokos yra tas pats, kas neleisti vaikų į mokyklą dėl vadovėlių brangumo. Gera dalis mūsų visuomenės nėra supratusi ne kas teatras yra, ne kur jo vieta kultūrinių veiksmų gradacijoje, ne kokia jo pagrindinė funkcija. Dauguma teatrą laiko paprasčiausia pramoga, kurios gali ir nebūti, nes užima daug laiko ir brangiai kainuoja. Ar ne geriau teatrą pakeisti šokiais su baru ir užkandžiais?

Garsusis ispanų dramaturgas Frederico Garcia Lorca vienoje savo kalbų lygina teatrą su mokykla, tik aukštesnio lygio, ir pareiškia, kad "... tauta, kuri neremia ir nepalaiko savo teatro, yra jei ne mirusi, tai mirštant". Tikra tiesa. Teatras aukšto laipsnio kultūrinė institucija, su pramoga tiek turinti bendro, kiek cukrus su karčiais vaistais — kada neįmanoma kitaip nuryti. Aš norėčiau teatrą pavadinti vakariniu universitetu, kur mokiniai yra visa tauta. Jie ateina šventiškai nusiteikę ir pasipuošę, niekieno neverčiami, nelyginant į šventovę, kuri į juos prakalba gyvais tautos vaizdais.

Teatras apima visas kultūros sritis, to nereikėtų nė aiškinti. Ne vieno žmogaus, ne vienos kartos laimėjimus, ne vieno laikmečio kultūrą — visos tautos ir visų amžių. Todėl teatro laukas platus ir įvairus — jokia mūsų sąlygose turima mokykla negali teatro nei pakeisti, nei pavaduoti. Jokia meno šaka taip neintriguoja, nesudomina, dvasioje neįpareigoja kaip teatras. Prieš žiūrovo akis atsiveria šimtmečių kūrybinis genijus: istorija, tradicija, senovė ir praeitis, tautos geriausių sūnų kova už savo egzistenciją, pasiaukojimas visų bendrai gerovei. Pirminė teatro paskirtis yra ne papildyti organizacijų programą ir ne pajvairinti metinius balius prirūkytose salėse, bet savaimingai ir meniškai reikštis. Čia pramoginis elementas yra daugiau priemonė sunkiam kultūros kroviniui pakelti. Todėl kas degraduoja teatrą į gyvenamąjį pasilinksminimą sritį, tas,

švelniai tariant, nepažįsta teatro.

Nutautėjimo grėsmė lydi mus nuo lopšio iki karsto ir lydės, kol būsime svetur, todėl nuo lopšio iki karsto egzilis privalo lankyti šį vakarinių universitetą, vadinamą teatru. Kaip religiniame gyvenime bažnyčia — yra Dievo šventovė, taip tautiniame gyvenime teatras yra tautos šventovė. Kaip bažnyčia yra lankoma kartą savaitėje sustiprinti tikėjimą Dievu, taip teatras privalo būti lankomas kartą savaitėje sustiprinti tikėjimą tauta.

3. **Menas ar veikla?** Dažnas nesupratęs muzikos, šaukia nepatenkintas — modernizmas! Nesupratęs paveikslo — abstraktas! Nesupratęs vaidinimo — absurdas! Visi keliai geri, jei jie veda į Gedimino kalną. Gali būti senas turinys ir nauja forma, gali būti sena forma ir naujas turinys ar dar kitaip. Absurdo ar tradicinės teatras — reikšmės nesudaro. Svarbu, kad teatras ir svarbu, kad veikla. Visą reikia nuoširdžiai priimti ir pateisinti kas praturtina mūsų kultūrą nauju žodžiu ar šviežiu veiksmu, kas tarnauja tam pačiam tikslui — lietuvių. Atsakingi savo pašaukimui chirurgoi nesiginčija dėl naujo metodo ar naujo įrankio, kada ligonis guli jau ant operacijos stalo. Blogai bus tada, kai nebėbus nei modernizmo, nei abstrakto, nei absurdo. Taip, tada bus tikrai blogai. Negalima visus mailinti iš vieno indo ir tuo pačiu maistu — bus kaip anoj pasakėčioj lapė vaisino gervę, o gervė lapę — rezultate abi išėjo namo alkanos.

Teatre yra tam tikras skaičius asmenų, kurie reikalauja teatro sau. Jie laiko teatrą tikslu savyje, a la menas menai. Neretai girdimas išsireiškimas: jei nėra gero teatro, nereikia jokio — yra tokių žmonių credo. Esmėje pažiūra nėra klaidinga, tačiau ji daugiau nereali ir todėl nepriimtina. Kariamam žmogui ne meno reikia, bet oro. Paprasčiausio oro kvapai atgauti!

Teatras yra priemonė lietuvių ugdyti. Kaip lietuviški šokiai, lietuviška muzika, dainos, knygos etc. pirmoji eilė yra svarbūs kaip savi, o tik antroje eilėje kaip menas. Jei Lapinsko muzikoj nebūtų lietuviškų motyvų, ji būtų visai nereikšminga. Jei Bradūno poezijoj nebūtų Lietuvos, mes jos visai neįskaitytume. Tas pats dėsnis taikomas ir teatrui. Nepasirašykime vekselių, teatro bičiuliai, kurių mes negalime išpirkti!

Kai kam toks teatro nusakymas, aišku, nepatiks, bet nieko nepadarysi — geriau netekti kelių, negu daugumos. Jei mūsų sąlygos neleidžia turėti ypatingai meniško teatro, tai turėkime ne ypatingai meniška, bet turėkime vištieki. Kokį įstengiamė. Situacija reikalauja ne kilnių žodžių, bet kilnių darbų. Labai poetiška kalbėti nuo kalno vėjams ir audroms, bet ar ne išmintingiau kalbėti pakalnėje žmonėms?

Prisiminkime prieš nepri-

DIENŲ SKEVELDROS

(Atkelta iš 1-mo psl.)

čini ir kariuomenės vadui gen. Raštikiui.

Čia, kaip pastebėjau, nepretenduojama į recenziją, o tik greitomis peržvelgtos Lietuvos istorijos lenkų kalba pakomentavimas. Knyga išleista labai jau gražiai, nes gi senos Ossolinskių leidyklos, puikiai iliustruota. Kas žino, gal Sniečkuišumauskui nepatiko ir pavaiždavimas nepriklausomosios Lietuvos gyvenimo ir per trumpą savarankų laikotarpį didelių atsiekimų moksle, mēne, žemės ūkyje ir kt. srityse!?

Knygos kaina 75 zlotai, arba 1 doleris, bet okupuotoje Lietuvoje už šią knygą mokama per 50 rublių, arba... — "NKVD atskiru atveju nustato savo kursą..."

II.

P. Cvirka mirė 1947 m. gegužės 1. Mirė ne savo mirtimi (ans buvo atsakingas už Gegužės Pirmosios parodo masiškumą). NKVD nuodai paskubino. Čia ištrauka iš "Kultūros Barų". Rašo T. Tilvytis.

"Dar nesibaigus karui, 1944 metų rudenį, iš gimtojo kaimo, kuriame po kalėjimo ir konclagerio pralindėjau visą okupacijos laikotarpį, atsikėliau į Vilnių. Netrukus mane paskyrė Lietuvos tarybinių rašytojų sąjungos valdybos sekretoriumi. Tuo metu P. Cvirka gyveno Kaune, redagavo "Pergalės" žurnalą. Dar po metų, pirmajame respublikos Rašytojų su-

vaziavime, Petras Cvirka buvo išrinktas Sąjungos pirmininku. Likęs Vilniuje, ėmė vadovauti organizacijai, sąjungos rūmuose, savo kabinete pats apsinakvodamas. Kadangi po tuo pačiu stogu gyvenau ir aš su šeima, tad mudu ir vėl per dieną susitikdavome dešimtis kartų.

Vėl prisiminėme prieškarinius laikus Kaune. Išstius vakarus prasėdėdavome prie geležinės krosnelės (buržuikos), kalbėdami ne tiek apie literatūrą, kiek apie rašytojų buitinius reikalus: maisto korteles, jų apiprekinimą ir pan. Jo šeima, kuriai jis nekantriai ieškojo buto, tebegyveno Kaune. Savo maisto davinį atiduodamas šeimai, Petras tuo metu maitindavosi menkose valgyklėlėse. Galop buvo susiradęs kuklų stalą pas sąjungos namų sargienę, ją pačią dažnai vadindamas mama.

Kaip ir visi į Vilnių atvykę rašytojai, taip ir mudu su Cvirka, ieškojome sau gyvenamojo ploto, nes šaltose Oginskienės salėse buvo neįmanoma išsilaikyti.

Kartą pavasarį, bėklajojant po Žvėryno gatveles, besigėrint žydinčiais vaismedžiais, besidžiaugiant alyvų kvapais, Cvirka šyptelėjęs tarė:

— Žinai, ieškokime bendro buto. Man labai nesinorėtų atsisakyti savo kampo Kaune, Vilnius — gražus miestas, sostinė, bet... Man vis norisi atsidėti tik kūrybiniam darbui, o ten — nuošalesnė vieta..."

J. Cicėnas

NE KO NORIM, BET KO REIKIA

klausomybinius laikus ir tuoju nepriklausomybės atgavimo. Ano meto mūsų inteligentija puikiai žinojo, kas yra menas. Visi studijavo užsienyje: Maskvoje, Petrapilyje, Romoje, Berlyne, Paryžiuje, Berne ir kituose Europos kultūros centruose. Buvo ir tada įvairios meno srovės, modernizmas, pasipriešinimas tam ir kitam. Tačiau mūsų muzikai ieškojo kūrybinės prasmės savo tautoje. Jie komponavo liaudies daineles ir chorai jas dainavo; mokytojai įvedė tautinius šokius, kad pakleistų mozurkas, kadrilius, krakaviokus; statė veikalus salėse ir klobimuose su vos mokančiais skaityti. Tikslas buvo patrijotizmas, pasitikėjimo savimi kėlimas, pagarbos savai kultūrai stiprinimas. To meto mūsų veikėjai suprato, kad vienos mokyklos nebus gana, kad jos kursas per trumpas ir rėmai per siauri. Tautinė sąmonė yra kažkas daugiau ne matematikos formulė ar kalbos taisyklė. Tautinės sąmonės neišmoksi — į ją reikia jaugti kaip medžiui į žemę. Ir dabar mes matome, kad ano meto inteligentija nepadarė klaidos — teatras suvaidino lemiamą vaidmenį mūsų krašto atgimime: tiek tautine, tiek kultūrine prasme. Jų situacija, betgi, buvo geresnė ne mūsų dabar. Tenai gyvenant nereikėjo įrodinėti, kad esame lietuviai, o čia reikia. Tenai nereikėjo drebėti dėl akcento ar kalbos, čia reikia. Tenai nereikėjo baimintis dėl ištautėjimo, čia reikia. Tenai nebuvo pragyvenimo problemos, čia yra ir t. l. Kaip matome, vienas teatro uždavinys gyvenantiems savo žemėje ir visai kitas čia, tremtyje. Mūsų šaliai, todėl, prisizūrėję amerikiečių, prancūzų, vokiečių pastatymų, to paties reikalauja ir iš savųjų, visai užmiršdami, kad esam ne namie — ką žmogus įstengia laimėti po savu stogu, niekada nelaimės būdamas po svetimu.

Visi siekiame meno, visi ilgmės gėrio ir grožio — ak, ką apie tai ir kalbėti! Žinom, kad gėris ir grožis yra būtina sąlyga egzistuoti teatrui — kitaip jis nebus vertas didelių pastangų ir nepatrauks jaunimo, kuris iš prigimties yra pažangus ir kūrybiškas. Bet gėris ir grožis neįgyjamas per metus ar kelis — reikia laiko ir kantrybės, o svarbiausia — didelio darbo. Galinga upė dažnai prasideda iš labai mažo šaltinėlio. Vaizdžiai kalbant, gal mūsų teatro vadovams todėl ir nesisekė, kad jie iš karto norėjo nugaltėti per aukštą klūtį! Jei dirbime vieningai, kukliai ir kantriai, tautinio teatro darbas gali išsivystyti į pasigerėtiną meno formą.

Todėl aš pasisakau ne už teatrą, kuris nustebintų amerikiečius, bet už teatrą, kuris nustebintų mus pačius! Teatras tada bus geras, kada jis bus geras mums! Mano nuomone, teatro reikia ne šventėms ir iš-

kilmėms papuošti, bet kasdienybei, gyvosios lietuviybės ugnelėi, kad ji visai neužgestų.

4. Dėmesys jaunimui

Kad nesustotų karusėlė suktis, veikėjams reikalingi pakaitalai, senimui jaunimas. Kitos organizacijos turi jaunimo apšėiai, teatras gi stokoja. Kodėl? Jaunimas yra ten, kur yra veikla, judėjimas, šiokia tokia naujiena. Argi mūsų teatrai iš tiesų yra išblėję ir išsekę, kad nebetrūkta jaunimo?

Neverskime jaunimo sėdėti ir klausyti mūsų pamokslų. Vienas dalykas girdėti dainuojant, kitas — pačiam dainuoti. Vienas dalykas matyti šokant, kitas — pačiam šokti. Vienas dalykas paploti, kitas — pačiam scenoje būti. Jaunimas mėgsta centrą, dėmesį, šviesą, jį atgrežtą. Sudarykime jam tokias sąlygas, kuriose jis jaučiasi gerai.

Didmiesčių jaunimas, tiesa, turi progos pamatyti daug lietuviško judėjimo, nes didmiesčiuose spiečiasi didieji mūsų kultūriniai įvykiai. Bet kas lietuvišką jaunimą palaiko mažuose miesteliuose? Ar į ten vykstama su koncertais, tautiniais šokiais, dainų ansambliais? Negirdėjau. Neapsimoka. Ten mūsų jaunimas mato tik lietuvišką laikraštį ant savo tėvų stalo, geriausiu atveju. O mes čia verkšlename, kad jaunimas nutausta, šalinasi, bėga iš tėvų globos. Kada paraližuojamos rankos ir kojos, mažai ką gali ir galva. O iš tikrųjų mes esame viso to kaltininkai, nes laiku nepasirūpinom savo namais, nors gerai žinome, kad jaunime glūdi tautinių svajonių išsipildymo realybė.

Atkreipti jaunimo dėmesį nėra lengva, tačiau verta. Štai, amerikiečių teatrai, o ypač kinai, iš jaunimo padaro, ką nori: informuoja į jų galvas idėjas ir vėl išformuoja, jei rytdiena atneša kitas, deformuoja ir performuoja, minko jį kaip molį. Jauna medžiaga leidžiasi lankstoma, jei žinai kaip. Teatras gal yra vienintelė veiklos sritis, kur mūsų jaunimas gali sėkmingai lenktyniauti su amerikiečiais. Teatre išradimui ir kūrybiškumui nėra ribų. Naujoms idėjoms patento niekas neturi. Mūsų jaunimo galvos ne minkštesnės už kitų. Todėl savo medalių pusę yra prasmingesnė kiekvienam norinčiam kuo nors pasireikšti.

Kur yra raktas į jauno žmogaus sąmonę? Kas jo interesą žadina? Atsakymas paprastas — darbas. Darbas atrakina visus užraktus, visas kombinacijas, atskleidžia visas nepermatomas uždangas. Darbe yra ir teatro pasisekimo paslaptis.

Ištautėjimui sulaukyti teatras yra patraukli ir intriguojanti priemonė. Pirmiausia, teatras angažuoja visą jaunimą — be pažiūrų skirtumo. Antra, jis apima visas kultūros šakas: kalbą, muziką, šokius, dainas etc. Toliau — scenos rūpesčiai, veikalų skaitymas ir svarstymas, parinkimas ir aptarimas,

kūrinio realizavimas viešu pristatymu — yra didelis auklėjimo ir dvasinio tobulėjimo egzaminas, kurį išlaiko tik ryžtingas ir energingas žmogus. Tas ir sudaro gyvąją lietuviybę, tas ir formuoja tautinę sąmonę, tas ir ugdo mūsų tautinę kultūrą.

Gyvenimas scena. Atsitiko taip, kad mūsų teatras sumenko, sunegalavo, į jį dėtos I-me Kultūros Kongrese viltys nepasiteisino — nenuleiskime uždangos visam! Priešingai pakelkime aukščiau! Apšvieskime sceną naujais prožektoriais ir drąsiu žingsniu įeikime pro kitas duris — iš naujo ir kitaip. Tiesa, niekas ir dabar negarantuoja pasisekimo, bet sveikas protas sako, kad yra geriau pradėti tą patį darbą iš naujo, negu bijoti klaidos pasikartojimo. Teatre ne retai atsitinka, kad antras spektaklis geriau pasiseka už pirmą.

Jei negalim turėti teatro kokio norim, tai turėkim kokį galim. Nebūkime įnoringi, pretenzingi ir užsispyrę. Neužsi-geiskime daugiau, negu galim padaryti. Nereikalaukime "dangaus migdolų", nes galime prarasti paprasčiausią duoną.

Suglausdamas referato mintis, aš nuoširdžiai kreipiuosi į suvažiavimą ir prašau priimti šiuos 4 veiklos punktus:

Pirma.

Isteigti Čikagoje Dramos studiją, kurioje nustatytas kursas būtų einamas du metus. Dramos studijos tikslas — paruošti teatrui režisierius, aktorius ir pagalbinį personalą. Panašių Dramos studijų steigimas pagėdautinas ir kituose teatro veiklos centruose.

Antra.

Nedelsiant nė vienos dienos, pradėti organizuoti Čikagoje, kaip meninėms pajėgoms stipriausioje vietovėje, pastovų ir nuolatinį teatrą, vardu: Lietuvos Tautinis Teatras. Jį sudarytų Vaikų teatras, Jaunimo teatras ir Dramos arba Reprerentacinis teatras. T. T. idėja gyva nuo seniai, bet vis nedrįstama ryžtis. Jį turėti ne tik kultūrinis pasididžiavimas, bet ir tautinės savigarbos reikalas.

Švenčiame 50 metų Nepriklausomybės sukaktį. Pagerbdam! tuos, kurie kovojo ir mirė už mūsų laisvę ir kultūrą — ryžkimės šiandien šį neeilinį sumanymą realizuoti. Pirmuoju Tautinio Teatro uždaviniu eity teatro festivalio surengimas ateinančių metų rudenį. Šiuos ypatingus metus mes pradėdame kultūros kongresu, juos užbaigti labai tiktų teatro festivaliu šioje pat vietoje. Festivaliui parengti vienų metų laiko pilnai užtenka.

Trečia.

Žinomas teatro kritikas Eric Bentley, nagrinėdamas Nobelio premijos laureatą Eugene O'Neil kūrybą, pastebėjo, kad O'Neil turėjęs parašyti virš 30 veikalų, kad 3 išėity gerai. Gal ir nėra visai taip, tačiau šiame teigime slepiasi didelė tiesa, būtent, darbo vertės pripažinimas. Darbas išugdo režisierius, ir aktorius, ir patį teatrą. Turime virš 100 vietovių, kuriose daugiau-mažiau reikiasi tautinė ir kultūrinė veikla. Turime virš 50 vietovių, kur veikia lituanistinės mokyklos. Siūlau šiose vietose steigti tautinio teatro padalinius, tuo būdu išplečiant teatro veiklą ir į periferijas.

Didžiausias ištautėjimas, jaunimo nubyrijimas vyksta kaip tik provincijoje, kur tautinė veikla yra labiausia nuskriausta. Išvykos ar gastrolės šios spragos neužstoja, nes tai tik retas, proginis atsitikimas. Todėl, kur lietuviško jaunimo yra bent vienas šimtas, turi būti steigiami Tautinio Teatro skyriai ar kitais vardais pavadinėti sceninės saviveiklos rateliai.

Ketvirta.

Praeities veikla ir patirtis aiškiai parodė, kad Tautinio Teatro suorganizuoti, finansuoti ir išlaikyti privati iniciatyva yra nepajėgi. Ateityje teatras pareikalaus dar didesnio veiklos įtempimo, organizuotumo ir išlaidų. To viso keli ar keliolika asmenų kaip ir kilmiausių norų vedami, neįstengs duoti. Ypač, kad kalba eina ne apie vieną miestą, bet visus. Todėl, kad nekartoti praeities klaidų

(Nukelta į 7 psl.)

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Šidlausko knyga apie Amerikos lietuvių pastangas daryti įtakos krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50.

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Orderis bus pasiųstas tokiu adresu:

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — TEL.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Biržų progimnazijos moksleiviai (IV klasė) 1912—1913 metais. Ketvirtoje eilėje trečias iš kairės poetas Julius Janonis — Vaidilos Ainis. Antroje eilėje ketvirta iš kairės Matilda Karklinytė,

kurios širdyje pirmoji Janonio meilė nerado atgarsio. Antroje eilėje antras iš kairės poetas Kazys Binkis.

Nuotrauka 1913 metų.

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 1-mo psl.)

sandryta darbo jėga, o piemenėlis (Janonis) paprastas vargšas berniūktis, kurį galima visaip išnaudoti, niekinti ir skriausti. Net sutartą už piemenavimą atlyginimą sumoka tik trečiaisiais (o piemenavimo metais).

Išskirtinų gabumų moksle berniukas, 1906 m. patekęs į Biržų (keliolika kilometrų nuogimtines, iš kurios tėvai nevisada turi galimybių jam pragyvenimui net maisto pristatyti) pradinę mokyklą, greitai pastebė, jog ir čia esama labai didelio skirtumo mokinių ir jų tėvų tarpe: vieni žymiai pasiturintys, kiti — paprastų tėvų vaikai, prastai apsirengę ir menkai tesimaitiną. Julius jų tarpe vienas vargingiausiųjų. Jo motina, yra neginėjamas faktas, apsikri, energinga ir mokanti, kur tik prieinama, pasiguosti savo varginga dalimi, suįdomina miesto „poniją“ savo vargana padėtimi ir toji „ponija“ gabųjį berniuką vienaip ar kitaip remia, padeda, tačiau tokios paramos neužtenka: berniukas, vargingai gyvendamas, visvien stovi mokslo pažangumu pirmųjų gretose. Tą pirmumą išlaiko ir 1909 m., įstojęs į Biržų progimnaziją.

Čia klasinis arba luominis mokinių skirtumas dar labiau pastebimas: paprastų kaimiečių vaikai, turtingesniųjų ūkininkų ir pasiturinčiųjų miesčionių atžalos. Janonis ir čia mokslo pažangume pirmaujantis. Už tai jį visi gerbia: moksladraugiai ir mokytojai. Jis kunkus, papras-

tas, niekada neišdykaujantis, tylus, kiekvienam į jį besikreipiančiam padedantis, pagelbstintis. Nuolat vienišas, į knygas įsiknibęs, mokslą, kaip dykumoje vandens ištroškęs, ne tik iš pamokų, bet ir pats savarankiškai geria. Mokytojams nepataikauja:

„Mokytojai mylėjo Janonį ne tik kaip klasės, bet ir kaip visos mokyklos pirmąjį mokinį. Mokytojams Janonis buvo abejingas, šaltas, nesistengė pasižymėti, jiems įtikti, užsitarnauti jų pagyrimo už gerą mokymąsi. Janonis nepaprastos atminties ir gabumų dėka žinojo visa, ko reikalauja iš jo mokytojai. Išsuktas atsakydavo į klausimus ir vėl tyliai sėdavo sėdėti į suolą“ (taip rašo apie jį jo buvusi toje mokykloje bendramokslė latvaitė A. Skujytė-Mezulis).

Ir, štai, priartėjame prie to Juliaus Janonio-Vaidilos Ainio gyvenimo laikotarpio, kuris, galima sakyti, galutinai jį pastūmėjo susirasti savo gyvenimo tikslą ir pasaulėžiūrinę gaires.

Atitinkamų sričių specialistai — mokslininkai (biologai, psichologai, pedagogai) yra ištyrinėję ir išaiškinę, jog vaikystėje ir jaunystės metais tie jaunikliai bręsta ir auga ne nuolat, išsine eiga, bet tam tikrais periodais, tam tikrais šuoliais, laikotarpiais, kurių metu jų kūniškos ir dvasinės galios savo plėtojimu išaiškinti mokslininkams. Imkime sudėtingiausią ir kartu romantiskiausią Gamtos išdaigą žmonėms: priešingų lyčių dvasinį santykiavimą arba, papras-

niems suoliams. Tie reiškiniai aiškiai yra nustatyti abiejų lyčių (berniukų ir mergaičių) augime ir brendime. Iki tam tikro jaunuolių gyvenimo laikotarpio lytinių skirtumų neįjuntama: jie dar nėra pasiruošę, arba, gamtos dėsnių kontroliuojami, visai tuo skirtumu esti nesuinteresuoti. Tai vadinamasis neutralusis laikotarpis, kurio metu mokyklose mokytojai beveik neturi (neimant omeny pasitaikančių išimčių) jokių problemų skirtingų lyčių tapusavio bendavimo eigoje. Šis, neutralusis laikotarpis, baigiasi ne vienodu laiku: siaurės kraštų ir kaimo gyventojų tarpe — vėliau, o šiltesniųjų kraštų ar didmiesčių aplinkoje — anksčiau. Lietuvos, šiauresniame klimato šis laikotarpis mergaičių ir berniukų gyvenime prasidėdavo 13—17-šiais amžiaus metais. Moksliniu terminu tarbant, šis laikotarpis vadinamas brendimo — puberteto laikotarpiu ir pasi- reiškia kūniška ir dvasine krize.

Toš krizės „kalvarijas“ pereina kiekvienas normalus berniukas ir mergaitė su visais ir tikslai tai „krizei“ būdingais kūniško ir dvasinio pakitėjimo reiškiniais.

Kiekvienas jaunuolis tas „kalvarijas“ pereina savaip, kiekviename jų liekti labai skirtingos ir įvairios jų būdės žymės — „randai“, kurie lydi juos visą, nors ir labai ilgą gyvenimą.

Nuostabus ir nepaprastai įvairus Gamtos - Motinos išradinimas! Kurio kai kurias dalis vargu ar pasiseks kada nors išaiškinti mokslininkams. Imkime sudėtingiausią ir kartu romantiskiausią Gamtos išdaigą žmonėms: priešingų lyčių dvasinį santykiavimą arba, papras-

stai tarbant, meilę. Kokiomis, begaliniais įvairiomis ir viliojančiomis varšomis ji suspindi jaunuolio širdyje ir sieloje pirmąjį kartą! Kokius žavius, kilnius, skaičius, o kartu ir audringus jausmus įbanguoja pirmąjį kartą ją pajutusiam! Kokion neviltingin, pesimizman ir kančion nūgramzdina tą, kurio meilė neatšaukia širdyje tos, kuriai ji yra skiriama!... Gamtos - Kūrėjos kėrintieji burtai pirmąjį kartą išimylėjusio vaizduotėje mylimąjį asmenį paverčia žaviausia būtybe, begaliniu geismu tikslai vien isau turėti, džiaugtis, jai aukotis ir visa, ką savy geriausio ir kilniausio turi vien jai skirti, troškuli!

Šios neišvengiamos partirties skaudžiai buvo paliestas ir Vaidilos Ainis. Apie tai papasakoti leiskime jo artimiausiams to meto pažįstamiems ir draugams:

„Mokydamasis paskutinėje klasėje, Janonis išimylėjo Matildą Karklinytę. Jis, matyt, kam nors iš berniukų apie tai prasitarė, nes visa klasė tuoj sužinojo, kad jam Matilda patinka. Janonis iš karto pasikeitė. Kol nebuvo išimylėjęs, gyveno tik vien tikslu, viena mintim — mokytis, mokytis, nepaisant skurdo, sunkumų, atsisakant visų malonumų. O dabar, veikiamas meilės, jis pasidarė nebeatpažįstamas. Pamokų metu buvo neatidus, nieko negirdėjo ir nematė, išskyrus Matildą. Negirdėdavo, kai jį pašaukdavo mokytojai, nekėpė dėmesio į draugų pašaipas. Parėmęs delnu veidą, jis per pamokas kaip užburtas žiūrėjo į tą suolą, kur sėdėjo Matilda. Buvo aišku, kad meilė Matildai užgožė visą jo būtybę. Tai, be abejo-

SPAUDOS PABIROS

nės, turėjo atsispindėti jo kūryboje, juo labiau, kad Janonio meilė Matildai buvo nesėkminga. Ir jeigu šio laikotarpio Janonio kūrybai būdinga melancholija ir nusivylimas gyvenimu, tai galima paaiškinti tik jo nesėkminga meile Matildai... (pabraukta mano. J.).

Taip liudija Matildos Karklincyntės draugė, latvaitė A. Skujytė Mežiulis (Literatūra ir Kalba, VIII t. 104 psl.).

"Gerai neatsimenu, ar 1912 rudenį ar 1913 m. pradžioje Janonis labai įsimlėjo mūsų klasės prašmatniausią mergaitę Matildą Karklincyntę. Tai buvo graži, rimta mokinė, visada tvarkinga, lagai švari. Matilda mėgo dailiai rengtis, gerai šoko, mokėjo lietuviškai. Gyveno kartu su kita latvaitė Ana Skujyte. Matildos tėvas netoli Biržų turėjo plytinę, gyveno pasiturinčiai... Janonis Matildai nepatiko. Iš jo nelaimingos meilės nei mokiniai, nei mokytojai nesijuokė. Visi su užuojauta stebėjo ir laukė, kad greičiau tos jo kančios baigtųsi. Janonis visa savo jaunuoliška prigimtimi buvo paskendęs pirmoje meilėje. Aš sėdėjau viename suole su Matilda. Janonio suolas stovėjo greta, mus skyrė tik platomas takas. Ir šiandien išliko mano atmintyje toks vaizdas: Janonis sėdi, visiškai atsisukęs į Matildą, ir, pasirėmęs ranka, susimąstęs žiūri į ją. Tik visa nelaimė, kad aš sėdėjau nuo Janonio pusės ir užstojau Matildą. O Matilda, užsindugusi veidą, išraudusi šnabžda man į ausį:

— Durak..."

(E. Davydonytė - Zalanskienė, "Lit. ir k." 105-6 psl.).

Ir dar vienas kitas vyriškių, asmeniškų Janonio draugų Biržų progimnazijoje pasisakymas:

"Mokėmės kartu su mergaitėmis. Kiekvienas turėjome savų "simpatijų" ir meilės istorijų. Tik Janonis, atrodo, buvo apsidraudęs nuo šių žmogiškų silpnybių. Į merginas jis nekreipdavo jokio dėmesio ir net kitus už tai smerkdavo.

Bet neišvengė meilės ir jis. 1912 m. rudenį Julius karštai įsimylėjo klasės draugę Matildą Karklincyntę, mūsų vienmetę latvaitę, kilusią iš kaimo. Matilda buvo aukšta pagal savo metus, liekna, pailgo, taisyklingų bruožų veido, melsvomis akimis, blondinė. Jos veidas visuomet būdavo ramus, tik retkarčiais pagyvėdavo, nušvisdavo lūpų kampeliais slenkančia kažkokia nepagaunama, žavinčia šypse. Pro praviras, tartum besišypsiančias lūpas matydavos keletas gražių, baltų dantukų. Jos uniforminę plisuotą suknelę visuomet puošė balta kaip sniegas, mezginėliais padabinta apykaklaitė. Santūriai elgdavosi, tvarkingai, švariai rengdavosi...

Ir, štai, ši Matilda pavergė poeto širdį.

Mylėjome visi, bet mūsų meilė buvo lengvesnė, seklesnė. Julius gi įsimylėjo visa širdimi, viską pamiršdamas. Be Matil-

dos, rodos, jis nieko daugiau nė nebematė.

Nežinau, ar jis išdrįso jai pasisakyti apie savo meilę, bet visi matėme, kad Matilda jam buvo abejinga. Mes, artimieji Juliaus draugai, dėl jo baimindamiesi bandėme net tarpininkauti, prikalbėti Matildą, kad ji rodytų Julijui bent išorinį palankumą. Tačiau ji buvo tokia pat tiesi, be suktybių, kaip ir Julius, nesinaudojo mūsų tarpininkavimu. Ji tik kartais paurausdavo, jausdama į ją įsmeigtą Juliaus žvilgsnį.

Tuo metu Matilda nė su vienu berniuku nedraugavo, jos širdis buvo laisva, bet, matyt, Julius jai kažkuo nepatiko.

Julius net mokytiš liovėsi. pamokų metu, parėmęs galvą dešine ranka, viską pamiršęs, užsimąstęs žiūrėdavo į Matildą. Matė tai klasės draugai, matė ir mokytojai. Kitas jo vietoje būtų virtęs pašaipų objektu, bet iš Juliaus niekas nesijuokė.

Mokytojai, gerbdami Janonį ir gal jausdami, kad jis greit atgaus pusiausvyrą, išsaukę užduodavo tik lengvesnius klausimus ir rašydavo penketukus...

Praėjo maždaug pusmetis. Janonio meilė, nesulaukusi atgarsio, atrodo, aprimo. Julius pradėjo lyg iš po sunkios ligos atsigausti, mokyti. Ar meilė išnyko, ar jis save nugalėjo, negaliu pasakyti, nes tam spręsti tada buvau per jaunas..." (A. Žukauskas, "Lit. ir Kalba", VIII t., 91-2 psl.).

"Tikrai nepasakysiu, bet, rodos, ketvirtoje klasėje mokslo metų pradžioje Janonis visa savo jaunuoliška siela įsimylėjo Matildą Karklincyntę. Kadangi aš sėdėjau užpakalyje, gerai matydavau jo susižavėjimą Matilda. Jis, užsimiršęs, atsigrėždavo į Matildą ir, išmeigęs į ją susižavėjusį žvilgsnį, išsėdėdavo "ekstazijoje" ištisas pamokas. Mokytojai tai matė, bet nieko pam nesakydavo. Klasės draugai taip pat nesišaipė. Aš ne vieną kartą piešiau Janonį, kai susižavėjęs žiūrėdavo į Matildą ir garsiai dūšaudavo.

Matilda buvo graži, grakšti blondinė, puiki šokėja, gera čiuožėja, gabi, rimta mokinė. Visados skoningai rengdavosi, buvo viena prašmatniausių mokyklos mergaičių. Sprėdžiant iš jos drabužių, ji buvo pasiturinčių tėvų duktė. Bėdino Janonio meilė ją tik erzino.

Kartą kelias dienas Janonis neatėjo į klasę. Nuėjau pas jį. Pasirodo, buvo net susirgęs iš meilės. Janonis dėl tos meilės pergyveno didelę sielos kančią..."

(Vilius Šlekys, asmenišką Janonio draugas ir vėliau piešimo mokytojas Biržų gimnazijoje. "L. ir K.", 84 psl.).

Liudininkų parodymus baigiamė Matildos Karklincyntės asmeniškos draugės A. Skujytės-Mežiulis atsiminimų ištrauka:

"Per vokiečių kalbos pamoką kartą Janonis susisvajojęs žiūrėjo į Matildą Karklincyntę. P. Jakubėnas (Evang.-reformatų kunigas, tikybos ir kalbų mokytojas Biržų progimnazijoje ir

Janonio, kaip išskirtinų gabumų, bet nepasiturinčių tėvų mokinio globėjas ir rėmėjas, daug kuo jam gelbėjęs eiti mokslą Birzuose. J.) pašaukė jį kartą, antrą, bet šis negirdėjo. Tik kai šalia sėdėjęs mokinys kumštelėjo į šoną, Julius pašoko ir, iš karto nesupratęs, ko iš jo norima, sumišo. P(ovilas) Jakubėnas priekaištingai palingavo galvą ir lotyniškai pasakė:

— Et, tu Brutus! — Ir tu, Brutai!" — (Romos imperijos valdovo — Cezario posakis, jo nužudymo metu, kuriame dalyvavo ir "ištikimiausias jo draugas" — Brutus, J.) ...

Taip, taip, visiems, visiems ateina laikas pergyventi pirmąją meilę su visomis iš to sekantiomis pasėkomis: (jei meilė nesėkminga) liūdesiu, kančiomis, užsimiršimu, išsiblaškytu, viskuo nusivylimu ir perdėtu pesimizmu. Ypatingu ryškumu tie savumai pasireiškia pas jautrios ir lakios vaizduotės asmenis, o ypačiai — poetus. Todėl ir poeto Vaidilos Ainio to laikotarpio kūryboje gausu vaizdinių posmavimų:

"Mano mūza — skausmai, mano mūza — jausmai:

Mano mūza — varginga dalis; Nesirodo man ji, kaip dievaitė, graži, Bet bėsi ir tamsi, kaip naktis..."

"Dabar supratau jau, kad laimė — šešėlis,

Kad laimės, kaip jo, nepasiekt niekados:

Belaukti reikėjo tiktai truputėlį, Kad laimę pasiekt — tik štai ir jos..."

"Kaip pakąstos šalnos

Puikios gėlės lankos Nevilioja praevio akies, —

Taip rausvoji viltis Ir skaišti ateitis

Nebežadina mano širdies..."

"Kiek kartų, pašokęs iš miego nakčia, Skubėjau prie lango tyliai.

Man rodės, kad tujei svajodama čia Zvelgi ir šypsaisi meiliai.

Bet klydau kas kartą: tai būta sapnų, Šešėlių skaisčiųjų dienu..."

"Sudiev, laimingosios jaunystės svajonės,

Sudiev ir auksiniai sapnai!

Nebduos man svajoti saldžiai

abejonės,

Nebduos man sapnuoti vargai...

Man priešais tematos nelaimių daugybė Ir ištisos eilės vargu,

Kankinimos, skurdo, liūdnumo

beribio,

Paskui gi-duobė ant kapų..."

Panašiai posmuoja daugelis jaunuolių nesėkmingos pirmosios meilės metu. O pažiūrėkime, kaip to meto Janonio-Vaidilos Ainio poeziją ir jos priežastis bei kilmę išaiškina autoritetingiausias lietuvis komunistas — didžiūnas V. Mickevičius-Kapsukas. (Šio, niekada nuo "teisingiausios" komunistų partijos linijos nenukrypusio autoriteto nuomone ir išvadamis apie Janonio poeziją ir patį Janonį bus remiamasi ir išvadinėse — baigminėse šio "ciklo" pastabose. J.).

V. Mickevičius - Kapsukas, žinančiųjų teigimu, buvo parašęs plačią ir išsamią Juliaus Janonio-Vaidilos Ainio biografiją. Tas veikalas, esą kur tai dingęs. Tačiau iš tos, Kapsuko parašytos biografijos, 1936 metų "Priekalo" nr. 2 psl. 77-82 yra atspausdintas, kaip to komunistinio žurnalo redakcija savo prieraiše teigia, "bene paskutinis skirsnis iš jo (Kapsuko) parašytos Janonio biografijos "Janonio mirtis". Ten vienoje vietoje šitaip išaiškinamas Janonio nelaimingosios meilės gyvenimo (1912-1913 m.) laikotarpis:

"Susipažinę su Janonio biografija, mes galime pasakyti, kad jis niekuomet "tinkamai" negyveno — visuomet didžiausiame skurde gyveno. Tai vertė jį, dar visiškai jaunutį, dar 1913 m. labai dažnai kapus mirti. Išnyksta kapai, kai jis, gyvenimo tikslą suradęs, susilieja su darbininkų klase ir jos išluosavimui ima dirbti..."

Šitoje trumpoje ištraukoje yra ne viena klaidi klaida arba sąmoningas melas:

1. Kapsuko teigimas, "kad jis niekuomet "tinkamai" negyveno — "visuomet didžiausiame (Nukelta į 6 psl.)

GAIDOS MUZIKAMS IR DAINININKAMS

"NAUJIENOSE" GALIMA GAUTI ŠIAS LIETUVIŠKŲ DAINŲ GAIDAS PIANUI:

1. Rinkinys lietuviškų liaudies dainelių ir šokių, 16 psl. Rinkinyje yra šios dainos ir gaidos:

1. Tegu giria šlamščia,
ūžia, tra-ta-ta	8. Agunėlės
2. Suktinis I	9. Vakar vakarėlį
3. Suktinis II	10. Augin tėvas
4. Kokietka	11. Meilės valsas
5. Padispanas	12. Siuntė mane motinėle
6. Vengerka	13. Čigonai
7. Klumpakojis	14. Pelėda
	15. Noriu miego

Šis gaidų rinkinys kainuoja tik \$1.00.

2. Salomėjos Čerionės DAINOS LIETUVAI, 18 psl. Šiame rinkinyje yra:

1. Lietuvos laukai	4. Rauda
2. Kada girdžiu aš dainą	5. O tėvyne manoji
3. Klajonė	6. Šių metų malda

Šis rinkinys kainuoja \$2.00.

3. Stasio Šimkaus DAINOS, piano vienam balsui, 8 psl.

1. Plaukia sau laivelis	3. Kur bakūžė samanota
2. Pamylijau vakar	4. Ant marių krantelio

Šis rinkinys kainuoja \$1.00.

Šiuos gaidų ir dainų rinkinius galima gauti NAUJIENOSE. Jei atsiųsite čekį arba Money Orderį už gaidas ir pridėsite 25 centus persiuntimo išlaidoms, tai pasiųsime jas paštu. Čekius prašome išrašyti NAUJIENOMS ir pasiųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 So. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILLINOIS

PETRAS PETROSKA

Iškilmingas Banifaco Guziko pagerbimas

(Beveik feljetonas)

Pasaulis gali pamanyti, jog mes neturim ką pagerbti. Lokalinių organizacijų tarybos valdyba susirinkom pagerbti didžiai nusipelnusį veikėją, kaip jau auksčiau minėta, Banifacą Guziką. Parapijos salėje iškilmingo pagerbimo iškilmingą susirinkimą atidarė visuomenės veikėjas Zažigalka. Reikia ypatingai pažymėti dvasinių sferų atstovą, kuris savo atsilankymu, savo buvimu labai daug prisidėjo prie sėkmingo pagerbimo išvystymo, tai — dvasinis vadas Simonas Pipčius, kuris ir padėjo susirinkimą dvasiniu sielos įvadu, lietuviškai kalbant. (Labai atsiprašau, kad mano mintys liejasi ne taip, kaip mano pakilimo ir pagarbos pilna galva norėtų).

Skaitlingai pripildytoje salėje, kurią išpuošė mūsų gerbiamos veikėjos: Skilandienė ponija, Užtūpienė ponija (daktaro uošvė), o joms talkininkavo višius gerai žinomas visuomenės veikėjas, užėgęs Atodūsių prieplaukos laikytojas Jeronimas Patūpa, prisidėjo pagerbimo sveikinimai.

Kolei kas atidėkim sveikinimus, nes iškilmingas pagerbimas buvo atitinkamai pradėtas koncertine dalimi, kurią atliko vietinės meninės jėgos. Tai — Jokūbas Uolaktis, jau toli pažengęs dramatinis bosas ir jam lygiai atitinkamai talkininkavo Teficija Burbuolienė, ne viena žibančių meno jėgų toli pralenkusi. (Tik dėl mūsų vienybės stokos, vis dar lokaliniuose sunkumuose neprasisveržusi į plačius meno horizontus).

Po koncertinės dalies tuojau išsiveržė sveikinimų srautas. Vietinės parapijos galva, kurią mes visi gerai žinom ir jokio pristatymo mūsų visuomenei nereik, — apibūdino Banifacą Guziką kaip tautos veikėją ir žmogų. Po jo, jo talkininkas Bachuras, teikėsi apibūdinti sparotu žodžiu Banifacą Guziką kaip nesugriaujamą uolą mūsų didžioje kovoje prieš mūsų priešus.

Toliau pagerbiamąjį sveikino Mėlynosios žebenškites klubo pirmininkas Tomas Kilpa, kuris pagerbiamąjį nušvietė kaip nepaprastos tolerancijos, tauraus sugyvenimo pavyzdį.

Deja, visų sveikinimų ir sveikinimų ir ant jaučio odos nesurasytum. Dar pažymėsiu, jog ypatingai plačiai ir išsamiai nušvietė pagerbiamąjį Banifacą Guziką Grybautojų ir Uogautojų draugijos pirmininkas Šarmukšnis (kurį atsiprašau, nes per tą visuomenės gausumą ir programos turtingumą neteko sužinoti vardo). Tenka pažymėti, kad derlinguose pagerbimuose, parapijiniuose plačiuose pobūviuose daug teko girdėti išsamių apibūdinimų, bet tokio nuoseklaus, tokio išsamaus apibūdinimo neteko girdėti, kokį su dideliu pasiruošimu ir meile pa-

darė ponas Šarmukšnis, plačiai nušviesdamas pagerbiamąjį Banifacą Guziką.

Ir taip mes priėjom prie vaišių stalo, kurį taip turtingai ir skoningai paruošė beveik visų organizacijų valdybų ir tarybų Valdyba, susidedanti iš beveik visų valdybų ir tarybų narių ir revizijos komisijų.

Čia, prie gausiai apkrautų skobnių, tirsčiu ir skysčiu pertekusių, prasidėjo iškilmingo pasivažiavimo puota. Čia, žinoma, po tostų po Ilgiausių metų, prie pakilios nuotaikos, prasidėjo neoficialios kalbos, pasiūkesiai. Ir taip, žinote, liežuvis neteko auksinių kamanų, kaip sako vietinis poetas, sparnuoto žodžio maestro, Kazys Zacirkūnas, mūsų kultūrinio gyvenimo veidrodis ir taip toliau.

Šalia manęs sėdėjusi ponija, daktaro uošvienė, į ausį klausia: "Ar negalėtum pasakyti, atsiprašau labai, kas tas Banifacas Guzikas?"

"Ponia, viską galiu bet šito, labai atsiprašau, negaliu — nežinau", atsakiau. Girdėjau, sakau, jis tarnavęs geležinkelio stoties sandėlyje.

"O man žmonės sakė, kad jis buvęs muitinės tarnautojas ir..."

Bet čia mus nutraukė ponas Šarmukšnis: "Pone spaudos atstove, jums nėra paslapčių, ką veikė ponas Guzikas stovykloje? Girdėjau, jį buvus amerikiečių žinioje. Aš, mat, iš karalienės Elzbietos zonos".

Čia vėl mane užgulė dvasinė vadovybė — Pipčius, girdi, ar tiesa, kad Banifacas tik du kartus metuose apsisvarindavęs sėklą nuodėmių išpažinimui. Ir jį tai, matote, aš spaudos atstovas, negalėjau deramai atsakyti.

Ponia Užtūpienė, moteris prie pasaulinių ir dvasinių sferų, man šnibžda į ausį: "Ar tiesa, kad Guzikas į kelnių juosmenį įsisiuvęs degtuvėliams akmenėlių, iš amerikiečių zonos rizikuodamas savo padėtimi, vežė tuos akmenėlius į anglų zoną?"

Faktas, girdėjau tokias žinias, bet gerbiamai poniai atsakiau be konfidencijos.

Salėje sugriebiau Andrių Kuolą. Jis, galima sakyti, viską žino, tik Tvėrėjo valia jam atėmė girdėjimą. Tai į pat ausies būgnelį metuosi su klausimu: "Ar girdėjai apie trečią Guziko divorsiuką?"

"Girdėjau, girdėjau..." — atsako Andrius Kuolas, "girdėjau iš autentiškų šaltinių: Kosyginas įstojęs į Dominikonus, o Brežnevas, tas sukčius, staciai — į jėzuitus..."

Kaip matote, informacijos nevisai patikimos kaslink Banifaco Guziko praeities. Dabartyje, kai aplink toks netikrumas, tiek priešų, Banifacas Guzikas atvira sako: "Nėra vietos mano nuomonei, tai ar ne geriau savo nuomonę sau pasilaikyti".

Palaimintas žmogaus atsargumas — kito nuomonės gerbimas.

Užtat savo baigiamajame žo-

dyje mūsų kultūros priedas — poetas Kazys Zacirkūnas, ir tarė: "Ar tai ne vieningumo, ar tai ne dvasinio pakilimo puota, jeigu mes visi, visokių nuomonių, visokių nusiteikimų sutarėm dideliame žygiui: mūsų didžiojo parapijiečio pagerbimui. Nors mes ir ne viską žinom nuostabiam Banifaco Guziko gyvenimo okeane, bet mūsų sutari-

mas prie vieno stalo, yra toji galybė..."

Ir kol mes taip vieningai, pakandčiai, tolerantiškai mūsų parapijoje dirbsime, mums nebaisus joks priešų išsiveržimas" — griauste nugriaudė poetas Kazys Zacirkūnas.

Ir, matot, gal kas ligi šiolei manė, jog mes neturime ką iškilmingai pagerbti.

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 5-to psl.)

skurde" diametraliai prieštarauja jaunesniosios Janonio sesers Emilijos tvirtinimui:

"Mes visi buvom visados gerai apsirengę, apsiauvę... Kadangi tėvelis buvo labai darbštus, aplinkui miškas: uogų, grybų buvo ik valios, tai mes gyvenom gerai. Turėdavom karvę, porą avių, nupenėdavo porą kiaulių, buvo vištų". (Naujienos, II d. nr. 888). "Birzuose mokslą einant gabųjį berniuką visokeriopai remdavo Biržų ir kitų vietovių turtingesnieji evang.-reformatai. Tiesa, jis negyveno prabangiai nė pasiturinėti, bet ir ne "didžiausiam skurde", kuris jį būtų vertęs dėl to skurdo nuolat kapus minti. Ne tokio charakterio jaunuoelis Janonis buvo. Birzuose, kaip matėme iš šio skirsnio, pesimistinė Vaidilos Ainio pozicija buvo išaukta visai kitokios priežasties.

2. Persikėlęs mokyti į šiaurę 1913 m. rudenį ir čia mokydamsis (1913-1915 m.) Julius Janonis taip pat negyveno "didžiausiam skurde". Kaip jis ten gyveno ir kokias turėjo materialines sąlygas, jis pats apie tai rašo savo vyresniajai seseriai Marei, gyvenančiai Amerikoje. Jo laišku originalai (1913. XI. 24 ir 1914. X. 22) Naujienų skaitytojams bus patiekti sekančiame šio "ciklo" skirsnyje:

3. Posakyje: "Išnyksta kapai,

kai jis, gyvenimo tikslą suradęs, susilieja su darbininkų klase ir jos išliuosavimui ima dirbti" kyščioja taip pat šlykštus, raguotas melas:

a) J. Janoniui - Vaidilos Ainiui niekada nereikėjo "susiliesti su darbininkų klase", nes jis jau gimė darbininkų (kaimo bežemių) klasėje ir darbininkų gyvenimą pažinojo nuo pat kūdikystės;

b) jeigu Kapsukas, tardamas apie susiliejamą su darbininkų klase ir pradėjimą dirbti jos išliuosavimui, turėjo mintyje komunistų partiją, į kurią Janonis įstojo tik kelis mėnesius prieš savo mirtį, tai reikia įsakmiai pabrėžti, jog nuo to laiko ir prasidėjo jo vargai ir "didžiausias skurdas bei kentėjimai kalėjimuose ir partijos narių absoliutus nesidomėjimas nei jo materialine, nei dvasine padėtimi, nuvedusios jį į savižudybę.

Baigiant kalbą apie Janonio nesėkmingą pirmąją meilę, reikia žvilgtretėti į jo reakciją tai nesėkmei.

1967. XII. 31.

(Bus daugiau)

KNYGA - GERIAUSIA DOVANA

TIEMS, KAS NORI ŠVENTĖMS DUOTI GERŲ DOVANŲ, SIŪLOME PASIRINKTI ŠIAS KNYGAS:

1. Dr. K. Grinius, ATSIMINIMAI IR MINTYS II t., 336 psl.	\$5.00
2. Juozas Liūdžius, RASTAI, 246 psl.	\$3.00
3. M. Zoščenko, SATYRINĖS NOVELĖS, 199 psl.	\$2.00
4. M. Gimbutienė ir kiti, MAŽOJI LIETUVA, 327 psl.	\$3.00
5. K. B. Kraučionas, SIAURUOJU TAKELIU, 178 psl.	\$2.00
6. J. Augustaitis, ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA, 154 psl.	\$1.50
7. Prof. V. Biržiška, SENUJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA, du tomai 207 ir 225 psl.	\$2.00 ir \$3.00
8. Prof. V. Biržiška, ALEKSANDRYNAS, 430 psl.	\$7.50
9. St. Kairys, LIETUVA BUDO, 416 psl.	\$2.00
10. Vl. Mingėla, KUN. ANTANAS MILUKAS, jo gyvenimas ir darbai.	\$6.00
11. Kipras Bielinis, PENKTIEJI METAI, 592 psl.	\$2.00
12. Dr. Antanas J. Gussen, DANTYS, 158 psl., minkštasis viršelis \$2.00, kietasis	\$4.00
13. Juozas Švaistas, PETRAS ŠIRVOKAS, 228 psl.	\$2.00
14. Antanas Baranuskas, THE FOREST OF ANYKŠČIAI, N. Rasteno vertimas, 40 psl.	\$2.00
15. Mikas Petrauskas, EGLĖ ZALČIŲ KARALIENE	\$5.00
16. Alfonsas Nevardauskas, PAJŪRIAIŠ, PAMARIAIS	\$5.00
17. Petronėlė Orintaitė, KĄ LAUMĖS LĖMĖ, 236 psl.	\$3.00
18. Kipras Bielinis, TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA, 310 psl.	\$1.00

Šitas knygas galite įsigyti "Naujienų" ofise arba gauti paštu, atsiuntę nurodytas sumas čekiu arba money orderiu adresu:

"NAUJIENOS"

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

SPAUDA PAVARČIUS IR PASKAIČIUS

Rašo L. BARTUS

Kai gerbiamas "Keleivis" — pagarba ir "Maikiui su Tėvu"

Metų pabaigoje per keletą dienų joks laikraštis neatėjo. Paštas pirmenybę teikė "pirmos klasės" raštams — sveikinimo kortelėms. Pagaliau švenčių užsėsys aptilo ir laiškanėšys atžingsniavo su glėbiu laikraščių. Yra ko pavartyti ir paskaityti.

"Gimtoji Kkalba" (3 nr. 67) — bendrinės kalbos laikraštis — be šventinių nuotaičių. Ir toliau kasdieniškai nagrinėja mūsų spaudos kalbą. Pagiriami savaitraščiai "Darbininkas" ir "Keleivis", kurie esą savo kalba modernūs, vartoja literatūrinę kalbą, nemaišydami seniau Amerikos spaudoj įprastų žodžių ar barbarizmų... Pakartotinai "G. K." redaktorius pabrėžia, jog jam atrodo, kad "Keleivis" sąmoningai rūpinasi gera kalba.

Žvelgia "Gimtoji Kalba" vėl į vieną M. Šnarienės raštą, spausdintą "Naujiuose", ir, be ko kita, pasigenda "tikslensnio ir švaresnio" žodžio...

Užvertus "Gimtąją Kalbą", verčiant "Keleivį", randame šitaip pradėtą pasiskaitymą:

— Tegul bus pagarbintas, Maiki!

— Aš, tėve, nieko negarbinu.

— Nu, negarbini tai negarbini, faito dėl to nekelsime.

— Ar buvai pas savo draugą Zacirką?

— Jes, Maik. Kaip sakiau, kad eisiu pas jį ant rodos, tai ir nuėjau.

Taigi, tikra "Gimtosios Kalbos" tiesa, kad "Keleivis" ypatingai rūpinasi mūsų kalbos grynumu, nes Maikio, Tėvo ir Zacirkos "roda" rodo, kaip lietuviams netinka kalbėti.

Tautinė patriotinė "Vilties" bendrovė, leidžianti "Dirvą", duoda daug vilčių ateičiai mūsų kalbos "sukultūrijimui". Tik dar kartą prisiminkime "Dirvoje" išspausdintą kalbos negerbimo pavyzdį: — ponas X "dabar dirba Paryžiuje vienoje tarptautinėje bendrovėje kaip planning skyriaus vedėjas".

Taigi, vieni tautininkai planuoja, kaip ilgiau išvijoje lietuvių išlaikyti, o kiti "planning" kaip lietuvišką žodį vartoja...

Pasakoja apie perekšlę vištą, po rėčiu pavožtą

"Metmenys" (14 nr., 67) — jaunosios kartos kultūros žurnalas — išspausdino jau nebejauno vyro (per 50 metų persiritusio) Vinco Trumpos straipsnį — "Lietuviškoji kairė istorinėje perspektyvoje". Tai buvusi jo prakalba ar paskaita Santaros - Šviesos suvažiavime.

Pradeda V. T. nuo Antano Smetonos valdymo laikų. Nežiūrint aplaciųjų į vienybę, tauta "buvo taip suskilusi, kad (net baisu pasakyti!) ne vienas galvojo, kažin kas baisiau, ar sveitimoji okupacija, ar tolimesnė

iki kaulų smegenų nusibodusi diktatūra".

Nežinia, kas apdovanojo Vincą Trumpą sugebėjimu "išskaičiuoti" kitų galvojimą, o nematyti tikros veiklos. Ne vien A. Smetonos valdymo laikais buvo veikėjų, kurie veikė, kad Lietuva patektų ar tai vokiečių, lenkų ar komunistų okupacijon. Aktyviausi buvo tie, kurie veikė "už ryšių palaikymą" su plačia komunistine, visų tautų "lygybės" ir proletariato "tėvyne".

Nuo A. Smetonos laikų V. T. gizo į senesnę praeitį — kai įsteigė "Vienybė Lietuvninkų", kai lietuviai dvasios peno sėmė iš "Aušros", "Varpo", "Tėvynės Sargo" ir kt. Prakalba baigta vėliausla gadyne — praeitų metų krepšininkų išvyka okupuoton Lietuvon.

Vincui Trumpai, kaip jis pats pasisako, visai nesvarbu ar toji krepšininkų išvyka (arba, kaip jis vadina, — žygis) atneš naudos ar žalos, bet jam labai svarbu, kad tai buvo prieš Vliką ir kitus veiksnius opozijos žygis, jam svarbu tas žygis tuo, kad davė pagrindo išvadai, jog "Net ir emigrantinės visuomenės negalima išlaikyti pavožtos po rėčiu, kaip perekšlės vištos".

"Krepšininkų išvykos traktavimo atžvilgiu dalis mūsų spaudos pasirodė mažiau demokratiška negu sovietinė spauda". — dėsto jaunimui Vincas Trumpa. Esą, net sovietai, teisdami rašytojus Danielių ir Siniavskį, ne tik leido jiems save ginti, bet net paskyrė jų oficialųjį gynėją...

Tegul Vincas Trumpa džiaugiasi sovietinės spaudos "demokratija", bet apie "oficialųjį gynėją" žinias vertėtų pagilinti.

Gynėjų arba "advokatų" profesija Sovietų Sąjungoje yra tik "ant popieriaus". Gydytojas, inžinierius ar į artelę įjungtas batsiuvis vis dar turi šiek tiek laisvės savo darbe, nors ir yra apraizgytas kompartijos nurodymais ir įsakymais. "Advokatai" ar oficialūs gynėjai visai neturi laisvės ir jų profesija Sovietų Sąjungoje yra labai nepopuliari. Kai komunistinės valstybės prokuratūra pakaltina žmogų ir jis teisiamas kaip kontrarevoliucionierius, tai "oficialūs gynėjai" neišdrįsta kalte neigti, o tik įrodinėja, kad kaltinamasis nusikalto pašalinį, pvz., buržuazinių įtakų paveiktas, įrodinėja, jog apgailestauja ir jog vertas pasigailėjimo. Jei sovietiniame teisme "oficialūs gynėjai" imtų įrodinėti, jog prokuratūra be pagrindo kaltina, tai toks "advokatas" pats atsidurtų kalėjime.

Taigi, skaitant "Metmenyse" Vinco Trumpos raštą ir kyla klausimas: ar autorius nepažįsta sovietinės "oficialiosios gynybės" uždavinį, ar jis apsirovė rėčiu ir per jį garina sovietinės sistemos laipsninimą?

Višta išperi ne tik viščiukus, bet ir ančiukus.

NE KO NORIM, BET KO REIKIA

(Atkelta iš 3-čio psl.)

ir neekvoti brangaus laiko, aš siūlau kreiptis į Lietuvų Bendruomenės Centro valdybą atitinkamos rezoliucijos forma ir prašyti ją imtis vadovavimo iniciatyvos visai lietuviškojo teatro veiklai. Aš pasisakau už L. B. vadovavimą. Šiandien nėra kitos taip stiprios ir finansiškaip taip pajėgios organizacijos, kaip L. B. Labai prašau šią idėją palaikyti.

Noriu patikslinti, kad joks šio simpoziumo nutarimas nesaisto ir nevaržo dabar jau egzistuojančių teatrų, sambūrių ar kitaip vadinamų sceninio darbo junginių: ne Čikagoje, ne kituose miestuose. Jų veikla užgiriama, jie skatinami veikti dar didesniu intensyvumu toliau. Jų prisidėjimas ar neprisidėjimas prie siūlomo organizuoti Tautinio Teatro paliekamas jų pačių apsisprendimui. Privati iniciatyva buvo ir liks sveikas ir pageidautinas reiškinys.

Mano baigiamieji žodžiai yra: — kalbėti apie tautinę kultūrą be teatro, reiškia kalbėti apie dalinę kultūrą, nes kultūra be teatro nėra pilna. Todėl, teatras, būdamas kilni institucija kilniam tikslui siekti, privalo liautis elgetavimu ir ašaromis palaikyti savo egzistenciją. Kaip kitos kultūrinės apraiškos, taip ir teatras, turi būti palaikomas tais pačiais visuomeniniais fondais. Tik tada mes turėsime tikrai menišką teatrą ir pakankamai darbininkų.

Darbas suriša dirbančius patikėjimo viltimi. Niekas taip artimai nesujungia į bičiulystę kaip scena. Nenuostabu todėl, kad teatralai susitinkdami ir išsiskirdami visuomet bučiuoja.

Vištai, gaidžiu giedoti pradėjus, galva šalin lekia.

Vištai grūdas vertesnis už perlą.

si. Aš visai neabejoju, kad Tautinis Teatras suartins ir sujungs visas kartas iki tokio pat draugystės laipsnio.

Bent šiuo kritišku metu būkime panašūs į ūkininkus, kurie eidami nederlinga pavasario dirva, visai nežinodami kokie bus metai, beria į ją pastutinį grūdą. Kaip sėja jaungia ūkininkus su žeme kažkokia mistine ateities vizija, taip Tautinis Teatras tebūna ta išganingoji sėja, kuri nederlingą tremties dirvą įprasmins vaisinga ateities piūtimi.

VALGIS NIEKO NEKAŠTUOJA

Edinburgo miestas kasmet ruošia didelę šventę, į kurią sukvičia parinktus aukštus svečius. Žinoma, iškilminguose pietuose dalyvauja ir visi miesto tėvai. Siemet šventėje svečių buvo tiek daug, kad pietus teko padalinti trimis ratomis. Rengėjų komitetas pakvietimo laiškuose mandagiai atsiklausė miesto tėvelių, kurioje pietų ratoje, kurs mieliau vėlytų dalyvauti?

"Visose trijose", atsakė tėvai lyg susitarę.

◆ Inž. Liūdas Mikšys parašė ir išleido milžinišką knygą "Šios istorijos ūkanų ateina Lietuva". 700 psl., kieti viršeliai. Pridedamas Hammond išleistas istorinis tautų kilnojimosi žemėlapis. Lietuviški vardai Azijoje, Graikijoje, Dunojaus paupyje, jų šaknys, palyginimai. Kalbama apie lietuvių tautos praeitį nuo Homero laikų iki Viduramžių. Labai plačiai aptartas lietuvių tarmių klausimas ir dvibalsių pasikeitimai. Kalbininkams ir istorikams privaloma studija. Gera dovana besimokančiam jaunimui. Kaina \$15.00. Pasiuntus tokiai sumai čekį arba Money Orderį Naujienuoms, 1739 S. Halsted St., Chicago, Ill. 60608, Mikšio knyga tuojau bus pasiųsta. (Pr).

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILJONUS dolerių savo apdrau-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą už \$1,000.00 apdraudus tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALE APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudus mokestis \$2.00 1 metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijū. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus

Gausit spausdintas informacijas, leigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

GRAŽIAI ATIDARYTA VAC. RATO PARODA

Vac. Rato parodos atidaryme St. Balzeko muziejuje svečius vaišina šeiminkės. Dešinėj stovi Mikas Šileikis

Praėjusį šeštadienį, sausio 13 d. St. Balzeko, Jr. Liet. kultūros muziejuje, 4012 Archer Ave popiet buvo atidaryta dail. grafiko Vaclovo Rato grafikos darbų paroda. Į atidarymą susirinko dailininko gerbėjų bei bičiulių, šeiminkai svečius pavaišino kokteiliu ir padarė keletą svečių nuotraukų. Žodžiu, atidarymas buvo jausmus, nors galėjo ir daugiau svečių atvykti.

Išstatyta 31 naujausias grafikos darbas, atseit, praeitų metų dailininko kūryba. Nors iš parodoj esamų paveikslų atrodo, jog V. Ratas kiek atitrūkęs nuo lietuviškų motyvų, bet visi darbai švieži ir motyvais ir technika. Jis susidomėjęs Australijos gamta, gyvūnija — paukščiais ir kt. Ilgakojai paukščiai su kuodais kaip tik ir duoda tą naujumą, dekoratyvingumą, ko kitur nematytum. Visa kūryba (daugumoje spalvota grafika) realistinė, net juodas baltas (Mėnulis) ir kt. grafikos dar-

bai, teikia dekoratyvinį skonį. Yra pora geometrinės abstrakcijos darbų, kurie labai išsiskiria iš vientisinės Rato linijos — gamtinių temų. Tą patį vakarą keli paveiksłai buvo rezervuoti, nes kainos labai žemos.

Dailininkas Vaclovas Ratas, kaip žinome, gyvena Australijoje. Jis nuo kurio laiko sirgo, bet dabar jo sveikata taisosi ir gali kurti.

Paroda baigsis sausio 26 d.

LIETUVIŲ KOLEKTYVINĖ PARODA

Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo 50 metų sukakčiai atžymėti meno laimėjimais išsivijoje Čiurlionio galerijos direkcija ruošia lietuvių dailininkų parodą Čiurlionio galerijoje, 5620 So. Claremont Ave., Chicagoje. Parodos atidarymas įvyks vasario mėnesio 17 d. Paroda tęsis iki vasario 25 d.

Turimomis žiniomis 33 dailininkai dalyvaus parodoje.

James McNeill Whistler (tapyba)
Iš dabar vykstančios parodos Chicagos meno institute

BUVO GRAŽIŲ LIETUVIŠKŲ EGLUČIŲ

Praėjusių Kalėdų švenčių proga mūsų lietuviškos kultūros dirbo lietuviškus ornamentus eglučių išpuošimui. Jos Amerikoje palaiko lietuvišką tradiciją iš šiaudelių gamindamos gražius ornamentus. Graži lietuviška eglutė buvo Mokslo ir Pramonės muziejuje, kurios įrengimu ir išpuošimu rūpinosi ponija Juzė Daužvardienė ir kitos ponios bei panelės.

St. Balzeko lietuvių kultūros muziejuje buvo puošni lietuviška eglutė bei kitokių tautinių išdarbių. Ir čia daug darbo ir laiko skyrė Frank ir Eleanor Zapoliai. Ponia Tijunelienė sukūrė labai gražių kryžių, koplytėlių bei kitokių meniškų darbų iš įvairios augalijos — lapų, žiedų, žolių ir kt. Tie jos gražūs kūriniai buvo išstatyti ir Jaunimo Centre parodoje.

WHISTLERIO PARODĄ APLANKIUS

Chicagos Meno institute A. Montgomery Ward galerijoje vyksta James McNeill Whistlerio tapybos ir ofortų paroda. Išstatyta per 200 darbų, daugiausia ofortų, piešinių ir litografijų darbai, kurie labai įdomūs, sukurti įvairiose pasaulio vietovėse, daugiausia Italijoje. Yra ir japoniškame stiliuje tapybos bei grafikos darbų, nes tais laikais daugelis dailininkų buvo susidomėję Rytų daile.

Ne visi Whistlerio tapybos darbai šioj parodoj išstatyti. Nėra jo motinos garsaus portreto. Yra kitų didelio formato portretų, atgabentų iš Hawajų muziejaus, New Yorko ir kitur. Ypatingai įdomūs moterų portretai juoduose drabužiuose ir juodame fone. Figūra vos matosi iš gilumos, tai Whistlerio mėgiamas portretūroje stilius. Deja, daugelis tapybos darbų atrodo "pasenę", ypač tokie, kurie yra šviesaus kolorito. Tik-tai Giovanni Boldini (italas) tapytas Whistlerio portretas atrodo kaip naujas.

Apie Whistlerio gyvenimą ir jo ekscentrišką būdą yra daug įdomių "istorijų" prirašyta, bet tai smulkmena, palyginus su jo ofortais.

Reikia mokėti \$1.00 įėjimo mokestį. Katalogas \$4.50.

Paroda tęsis iki vasario 25 d.

BŪSIMOS PARODOS MENO INSTITUTE

Nuo sausio 20 — kovo 17 d. Indijos ir Persijos tapyba.

Nuo vasario 3 iki kovo 31 d. Picasso Chicagoje.

Nuo vasario 24 iki kovo 26 d. Šveicarų piešiniai.

Kovo 30 iki gegužės 12 d. 71-moji metinė Chicagos ir apylinkių grafikos darbų paroda.

— NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JANUARY 20, 1968

VLADAS VAICAITIS

L e l e (tapyba)